

JENEI LÁSZLÓ

Aman angyali arca

Aman angyali arca úgy lebegett a koszos terítők fölött, mint a hold egy melegebb éjszakán. Álmos volt a kicsi, korán kellett kelnie. Álmos volt és sápadt.

A szegényes reggeli láttán savas böfögés mart az ínyébe. Aman nem tudott elképzelni olyan érvet, mely segítségével képes lesz áthidalni, legalább lélekben, a mostani és az egykori étkezéseik közti hatalmas szakadékot. Most, fátyolos tekintetét a tálkányi sárga zsírban megfeneklett egyetlen húsdarabra meresztve, a gyors gyermeki következtetések logikája oda vezette, hogy ez nem is ugyanaz a tevékenység. Azelőtt később kelhetett, a kora délelőtti napfény színezte át a terítéket, s a szilárd és folyékony étkek megnyugtatóan bevált menürend szerint követték egymást.

Ráadásul nem ültek idegenek a körükben, mint itt, gyorsan rágó, hangosan nyelő, zsiradéktól fénylő ajkú idegenek, akiket csak egyetlen vonásuk tett elviselhetővé, az, amelyben hasonlatosak voltak családjához: letagadhatatlan, szüntelen rettegésük.

Ez a testvériség azonban nagyon sérülékeny volt. Aman a maga kis magánvilágában is pontosan érzékelte ezt.

A gyűlölet vadállatként járkal körülöttünk.

Mikor erre Aman azt válaszolta az apjának, hogy *a vadállatok többsége csak éhesen támad, majd elalszik*, az apja először csak felhorkant: *hát nem állandóan éhesek vagyunk?!* Majd hogy a rossz szagú zsír maszatjával az állán egyáltalán nem kívánt a téma rabjává válni, kijavította magát: *a gyűlölet olyan vadállat, amelyről az ember azt gondolja, hogy mindig őt cserkészi éppen.* Amant nem nyugtatta meg ez a magyarázat, hiszen egy másik alkalommal éppen azt sulykolták belé, hogy mindenkinek aludnia kell egyszer.

Azelőtt ilyen szövevényes helyzetekkel szembesülve Aman azonnal visszakozott volna. Nagyapja szokta lehűteni a lelkesedését.

A gyermek gondjai nem érintik a nap járását.

Hát ha eddig nem is, most már igen, gondolta Aman. Nem adott ugyan hangot nézetének, de magában elraktározta győzelmét. Ő ugyanis tudja, mikor alszik az a vadállat.

Korábban persze az is furcsa lett volna, hogy Aman ilyesmikkel foglalkozzon. Vadállatokkal, gyűlölettel, az idegenekhez való viszonyával. Az életkörülményeik azonban egy csapásra annyira fájdalmasan megváltoztak, amilyen fájdalmasan csak a jóból a rosszba lehet zuhanni.

Aman arcán meglátszott az elmúlt napok nélkülözése. Nem lett ugyan soványabb, nem bukkantak elő új árnyak új mélyedésekben, arca mégis más volt. Aman angyali arca érettebb lett. Amennyiben az érettségnek abban kell kiteljesednie, hogy megtanulunk együtt élni a félelemmel.

A nem szűnő félelem sápadtsága ült Aman arcán.

Létezhet olyan közösség, melynek megbomlását csak egy gyerek érzi meg. Annak a közösségnek, amelyről csak a gyerek tud, a megbomlását is csak a gyerek veheti észre. Aman finom szálakkal szőtt magánvilágában tudott egy közösségről, ami több volt a családjánál. Minden hozzátartozójának volt egy szelleme is, akik mintegy leváltak az eltávozó testről, s újra egyesültek vele, ha hazaértek. Ennek a varázslatnak az otthonuk volt az életben tartó tere. Ott lebegtek ezek a szellemek, mint a gázzal telt léggömbök, a plafon alá szorulva, lebegtek egész nap Aman feje fölött, még akkor is, ha a felnőttek rövid időre egyedül hagyták.

Amikor az otthonukat el kellett hagyniuk, az apjának szinte ki kellett tépnie Amant a bejárati ajtón. Reszketve kapaszkodott mindenbe, siratta ketté szakított életét. Órák múltán csendesedett csak el annyira, hogy ki tudja mondani: fél.

Azután sírtak a szülők is, mert az egyszerű vigaszra már érzéketlen gyermeki rettegés látványa csillapíthatatlanná tette a fájdalmukat, és sírtak azért is, mert minden bizonnyal létezett egy olyan, hasonlóan finom szálakkal szőtt közösség is, amelyről viszont Aman nem tudott.

Egy hete voltak úton. Gyalog haladtak. Apja egy kisebb kordéban húzta maga után a múltjuk egy részét. Aman igényei szerint igen csak kis részét. Ráadásul ez az örökség szinte kizárólag olyan dolgokat rejtett magában, amelyeknek semmi közük nem volt az ő létezéséhez. Meg is fordult a fejében, hogy ha a túlélésről van szó, amint azt az apja mondta, miért nem jönnek számításba az ő dolgai. De belenyugodott, hogy az ő szeretett tárgyai, kedves apróságai, melyeknek érintése olyan jó volt, amelyeket olyan boldogság volt a közelében tudni, nem lesznek részei az ő felzaklató sebességgel formálódó új magánvilágának.

Az út, amelyen haladtak, zsúfolt volt. Többnyire hozzájuk hasonló családok törtek előre szívós léptekkel. Amíg így meneteltek, Aman biztonságban érezte magát. Tenyerét szemöldöke fölé szorítva nézelődött. A fáradság nem gyűrhetette le, legfeljebb az unalom. Előbb apját figyelte, aki ehhez fogható erő-kifejtésre talán még sohasem kényszerült. Töprengett rajta Aman, hogy elég fontosak-e az ő elvárásai, mert neki tetszett így, új meg új nekifeszüléssel helytálló hősként. Azután anyját bámulta meg, akinek csak úgy szikráztatta a nap a szemében rezgő, illendőségből visszatartott könnyeket. Az anyja egy másodpercre sem fordította másfelé az arcát, tekintete hozzáragadt a férjéhez. Azt az

érzést hizlalgatta magában Aman, hogy ők ketten így, a kötelezőtől őszintébb figyelmességükkel segítenek a meggörcbült hátú férfinak.

A menet előbb lelassult, feltorlódtak a talicskák, szekerek, felkavarodott a por, egyik hang hátán emelkedett a másik, és mire megálltak, fokozatosan kiteljesedett a hangzavar. Aman mindig akkor kezdett félni, amikor megálltak.

A táborokat utálta Aman. Olyan rend uralkodott bennük, amelyet egy nap alatt képtelenség volt kiismerni. Ilyenformán képtelenség volt neki megfelelni is. Aman szemében ezek a táborok a félelem csomópontjai voltak egy egyenesen, a rendtelenséget mutató kiismerhetetlen rend bázisai, ahonnan csak tovább menekülni volt érdemes. Tovább az egyenesen, amely, ha hinni lehet a bizonytalanul elsuttogott szavaknak, vezet valahová.

A táborokban mégis élni kellett. Élni legalább egy napot, vagy egyetlen éjszakát, mert nem lehetett folyamatosan menni. Apjának így is sebes volt a tenyere, tönkrement a cipője, s az ín a nyakán úgy kidomborodott egy-egy bukkanónál, hogy attól is sírni kellett.

A táborokban tehát élni kellett, de Aman úgy látta, hogy sokan inkább meghalnak ott. Hogy azért állnak meg csupán, hogy meghaljanak. Mintha menet közben nem lehetne feladni, megállnak éjszakára, és csendben meghalnak. Aman sok öreget látott, akiket reggel az ilyen táborok szélén temettek el.

Némelyik szinte parádézott a halál küszöbén. Bár az élet már láthatóan lemondott róla, egyre csak a mellkasára mutogatott, jelezve, hogy lélegzik még. Aman rútnak, nagyon rútnak tartotta azokat az indulást megelőző, hajnali képeket, amelyeken egy-egy ehhez hasonló öreg lapos kis testen babrálgattak a légzését kutatva. Egyre ritkábban tapasztalhatta azt, hogy a lélektelen vizsgálat után a rongycsomó meglendül, s egy férfi hátára kerül. Ezek kaptak még időt, és bizonyára örültek is neki. Annyi erőt meríthettek az esélyből, hogy kiütkező karcsonjajaik láthatóan elszorították a férfinyakakat.

Aman hamar megtanulta, hogy jobban jár, ha kérdéseit csak a maga számára fogalmazza meg. A kimondott kérdések csak hizlalják a félelmet. Minden kérdésben a bizonytalanság lakik. Azt azonban szívesen megkérdezte volna az apjától, hogy honnan merítenek erőt az öregek. Némelyik még zsörtölődik is, ha rázzák, a susogásuk kígyóként csúszik ki a fogatlan íny alól. S ha Aman megtudhatná, hogy honnan ez az erő, már azt is megkérdezné, hogy mire fordítják? Hogy miben reménykednek? A nagyapja tanította meg Amannak, hogyan ismerje fel azt az állást, amelynél a sakkjátszmát már tisztességesebb feladni. Akkor azt mondta, hogy ehhez is erő kell. Lehet, hogy itt a megoldás?

A halottak látványa nem riasztotta annyira Amant, mint a beteg gyerekeké. Róluk az jutott az eszébe, hogy lám, ezekre is vigyáztak a szüleik. És mégis hová jutottak? Némelyiknek tályog volt az arcán, váladékozó seb a karján, mások meg olyan lázasak voltak, hogy kifótt kis arcuk szinte izzott, hajuk tö-

vében kirobbanó verejtékcseppek tűntek elő, majd száradtak fel azonnal. Rettenetes volt a sok meghajló hát, a csupasz földön fekvő gyermekeik fölé dőlt anyák és apák háta. Aman erejét megsokszorozta a képtelenségek láttán felgyúlt iszonyat, és ilyenkor kis híján megroppantotta anyja gerincét, annyira szorította, annyira ölelte, szinte könyörgött, némán esdekelt, hogy védje meg a láztól, a haláltól. Az anyja simogatta a haját, úgy nyugtatgatta, de ezt nem lehetett így levezetni. Aman tudta, éjszaka látni fogja újra ezeket a képeket lehunytt szemhéja mögött is, és szorítania kell újra az anyját, mert amíg szorítja, érzi, hogy él, élnek mindketten.

Apja azt mondta a múlt éjszaka, amikor a szomszédjukban meghalt egy Amanhoz hasonló korú kislány, hogy az eszme után meg fog halni az Isten is.

A vándorlásuk első napjának estéjén, a nagyapa temetésén közölte hangosan, hogy elveszett belőle az eszme. Nagyapát a kórházból kellett elhurcolni, és magukkal vinni, mert ott már nem volt biztonságban. Velük biztonságban volt, de meghalt. Aman úgy gondolta, visszaemlékezve a kórházkapuban apja vállán feltűnő nagyapa elkínzott arcára, hogy neki valóban a halál a biztonság. A temetésén már nem kellett némán sajnálni, hanem lehetett hangosan sírni.

A sírnál, s ettől Aman is megrettent egy kicsit, furcsa módon boldognak érezte magát. Boldogan sírt, bő könnyel, hangosakat hüppögve.

Az eszme nagyapa eszméje volt, s ahogy neki is tanították, tőle kapta az apja is. A nagyapa halálával apjából elveszett az eszme. Aman számára ez így világos volt.

A múlt éjszaka, ahogy a kislány elernyedett karját látta lecsüngeni a sír felé araszoló anya öléből, Aman megértette azt is, hogy az Istent hogyan lehet elveszíteni.

Az új nap új útszakaszára lépve felvillant benne még egy felismerés. Vereség volt a szellemeinek elvesztése, nagyapja halála, a gyermekek pusztulása, anyjának a könnyei. És ilyen az, ha a vereség nem csupán egyszeri megaláztatás? Ha ennek az állapotnak időbeli kiterjedése lesz? Most úton vannak a vereség és a halál között? *Mennyi erő kell ehhez nagyapa* – nyögte egymás után többször is Aman, hátha valamelyikre válasz is születik benne –, *s ki fog nekem szólni, hogy már tisztességesebb lenne feladni?* Úgy döntött, egyelőre elég vigyáznia, nehogy a haldokló Isten megérezze bármelyik szavában is a jóváhagyást.

Még egy-két ilyen ízelítő az északi szélből, és vége. Ez volt az általános vélemény.

És apja az általános véleménynek adott hangot a kordé alá kuporodva. Hárman bújtak össze, fejükre takarót borítva. Aman ujjongott. Két oldalról érezte a tüzet, mely apja és anyja vállából sugárzott felé. Ráadásul az apja mesélt. Hosszan ecsetelte, hogy milyen volt nagyapa, és azt mondta, hogy azért tud róla beszélni, mert közben a fülében hallja őt. Ő már csak elismétli, amit

hall. És amint az apja közvetített köztük, nagyapa a felbomlott egyetértésről, az önkényeskedő erőszakról üzent. Aman ekkor tudta meg, hogy az öreg már a kórházkapuban megjósolta útjuk minden lépését. Minden felmerült gondjukról előre beszámolt. És mindent tudott arról is, ami az út végén várja őket. Ennek leírásától Aman a tűz ellenére is reszketni kezdett.

Zavaró volt, hogy az egyenletes ütemben, rendezetten előadott, hosszú üzenet apja hangján szólalt meg. Mert nagyapától szinte el is várta volna, hogy a saját éleslátását ilyen kaján elégedettséggel nyugtázza. Apja viszont nem ilyen volt. Az ő hangja mindig túlfűtötte, átszellemülten csengett, de rövid futamokban. *A kevés szép. Csak akkor szólj, ha kérdeznék. A gondolataid lényegét mond, és tömören.* Aman így nőtt fel. És az apja hangján nagyapa most mintha csúfolódna azon, hogy tulajdonuk után tulajdonságaikból is kiforgatták őket.

A zavaró hatás azonban csak átmeneti volt. Az álmoság, és egy új, varázsos hangulat, mint a huzat a port, kivitt belőle minden mást. Angyali arcán végigfutott az öröm pirossága, mert néhány percre visszanyerhette otthonának szelmeit, szerettei megsokszorozva ültek ott a takaró alatti sötétben, apjában a nagyapja, anyjában pedig az egész, Aman által ismert világ.

Ébredésekor a vihar még tombolt, apja alig hallhatóan horkolt, anyja viszont éberem ült. Az anyja egyformaságában éppen az volt a rossz, ami a jó is. Hogy meg lehetett szokni. Egyedül akkor zökkent ki szokásos viselkedéséből, ha ki akart lépni közülük. És ezt bármikor, azonnal megtehetette. Volt egy olyan adottsága, hogy szavak nélkül is jelezni tudta a külvilágnak: hagyják békén. Ez olyan volt, mint egy bolt lehúzott redőnye, el se lehetett téveszteni. Jelzését az apja is tiszteletben tartotta, így Aman meg sem próbálkozott a redőny mögé tekinteni. Ritkán fordult elő, és ahogy meg lehetett figyelni, nem volt összefüggésben a verésekkel, az egyedülléttel, sőt egyáltalán semmivel. Nem előzte meg ok. A redőny lehullott, és mögötte az anyja valószínűleg fiatalkorának tükreben nézegette magát. Ezt is nagyapa mondta, hogy ilyenkor előkerül valahonnan ez a tükör, és benne az anyja sokkal szebb, mint most. Aman mindig is mást gondolt erről. Mitől annyira zavart akkor utána, amikor már egy ujjnyival feljebb emelkedett az álla, s ebben az apró mozdulatban, mint egy könyvben, írva volt, hogy megtért közéljük. És ebből miért van ő, mármint Aman, kizárva?

Mióta elindultak, most először mesélt neki az anyja. A nagynéniről mesélt, anyja nővéréről. Hogy a családjával egy embernyi mély árkot ásott, belefeküdt, és magára húzta a földet. Ez még a szülővárosukban történt. Tudták már, hogy indulniuk kell, s a nagynéni így döntött. A nagyapa, mikor meghalotta a képtelenséget, hogy élve eltemette magát, azt mondta róla, hogy rosszul döntött. Nem azt mondta, hogy nem volt joga hozzá, vagy hogy kivihetetlen maga a tett. Egyszerűen azt mondta, hogy rosszul döntött.

Aman annyira belemerült a talányos helyzet elképzelésébe, hogy nem észlelte, anyja mikor lépett el ismét mellőle, mikor hullott újra le a redőny. Az asszony a takaró alatt elválasztott még egy kis teret magának, amelyben már a testvére jajveszékelt, tombolt a sír szélén, ahonnan kiráncigálta a férje, s az az emlék is elevenné vált, mennyire megbabonázta mindnyájukat a porló röögőket hullajtó ruha látványa. Mintha egy halott kelt volna életre.

Mikor Aman erősebben megszorította a karját, az asszony visszatért. Visszatért, és csendesen mesélte tovább, hogyan értette a nagyapa, amit akkor mondott. Hogy a tett nem volt egészen *megcsinálva*. Hogy abba a sírba holtan kellett volna a nagynéninek belefeküdnie. Beleesnie tán. A döntése az volt, hogy *jelzi* csupán a tiltakozását. Ezen nem ment túl. Aman megértette a nagyapa szavait, de megértette a nagynéniét is.

Aman nem is sejtette, hogy az anyja mindig is félt a nagyapától. Most ebbe is beavatták. Szólni akart, hogy elég, ezek a történetek csak további kérdések ékei verik közéjük, de az anyja csak mondta, egyre meggyőzőbben, s az ismeretlen részletek valóban sok mindent más oldaláról mutattak. Hogy nagyapa úgy viselkedett, mint aki mindent tud, pedig a betegsége is készületlenül érte. Aman annyit tudott, hogy amikor először összeesett, kiabált, hogy még ne, és azok, akik körülötte álltak, egy ideig azt hitték, hogy hagyni kell még a földön. Pedig hát, mondja most az anyja, arról volt szó, hogy a betegség érte készületlenül. Annak szólt, hogy várhatna még.

Az öreg szinte azonnal meghalt, ahogy a várost elhagyták. Az anyja most azt mondja Aman-nak, hogy már akkor meghalt, amikor leesett a lábáról.

Aman apja, mikor temette nagyapát, belekiabált a napba. Felemelte a fejét, és valami sosem hallott dalfélét kiabált a napba. Aman most azt is megtudhatta, hogy az anyja felismerte a hangok között a jól ismert jeleket, a bizonytalanságról árulkodó leszálló szóvégeket. De magát a dalt nem ismerte. Szégyellte ugyan, de ezért a titokért is a nagyapára haragudott. És azt érezte, hogy amit Aman apja művel, azzal kirángatja a föld alól az öreget, akárcsak otthon a nagynéni, s nagyapa ugyanúgy él, láb nélkül vonszolódik mellettük a porban, s most, amikor itt állnak a cél közelében, mindennél egyértelműbben irányítja őket.

Aman az indulásig már nem tudott visszaaludni. Kidugott kézfejjével méricskélte a szél erejét, és nagyon szomorú volt, hogy hamarosan indulniuk kell tovább. Mikor fellökték a takarót, és leverték magukról a port, Aman titkon körülnézett, látja-e a láb nélkül vonszolódó nagyapát.

A következő két nap rettenetes volt. Az északi szél az utolsó tábor szétzilálta, a menetet, az erős kaptató nehézségeit tetézve, csaknem kilátástalan helyzetbe sodorta. Pedig az apja abban bízott, hogy a tetőt közvetlenül megelőző kis völgyben némi nyugalomuk lesz. Azon a területen romok nemzedékei

takarták el egymást. Időtlen idők óta hódolnak a népek ennek a társasjátéknak, réteg a rétegre, vigyázva, a következő szintet már leendő romként valósítva meg. Aman apja ismerte ezt a helyet. Említette, hogy évekkkel ezelőtt részese volt a társasjáték egy újabb fejezetének.

Ott a sziklák réseket képeznek, ahol majd meg lehet bújni. A résekben nem fúj a szél, a peremek fedezéknek is kiválóak. És a hírek arról is szóltak, hogy van ott valahol egy akkora tábor, mint egy város.

Eddigi útjuk során a táboraik látványa ugyanolyan egyhangú volt, mint a meneteké. Képsorok ismétlődtek itt is. Ahogy a vándorlásban, úgy itt is szomszédjaik lettek. Ideiglenes szomszédok, akik ugyanazt az ördögien kétarcú testvériséget érezték egymással szemben. Szomszédok voltak ugyan, de akkora volt két kis csoport között a távolság, legalábbis lélekben, mintha mérföldekre laktak volna.

Aman le tudta volna rajzolni ezeknek a kényszer által megváltoztatott magánvilágoknak a vándorlását. Kis köröket rótt volna a papírra. Olyan köröket, amelyeknek egyik pontján sem vékonyodik el a vonal, amelyek a biztonság iránti vágy alkotásai. Kis mozgó, előre haladó körök ők, így érezte néha Aman, körök, melyek a félelem csomópontjait éjszakának nevezve, nappal egy egyenes mentén verik fel a port.

Azonban nem messze innen egy városnyi tábor fekszik. Ez volt a cél. A táborváros megannyi lehetőséggel kecsegtette a vándorokat, az élet ezernyi esélyét rejtette.

Aman apja óvatosan a földre eresztette a kordé rúdjaikat. Látszott, hogy keservesen nehéz volt felemelkednie utána. Panaszkodott, hogy az izmai úgy-ahogy teljesítenek, de a csontjait prés alatt tartja valami.

A magasföldön álltak, és Aman a kordé tetejéről rálátott a vöröskő falra, melynek kígyója a völgyből már a táborvárosra mutatott.

Aman összeresztette, ahogy meghallotta apja parancsoló hangját. Rohant hozzá, s megállt előtte. Könnyes szemmel nézett rá a hatalmas férfi, s Aman nemigen értette, mit vizsgál olyan behatóan rajta. Néhányszor már felingerelte az apját a szépségével. Az apja csak ráköpte azt a cseppnyi mondatot, hogy lány ez inkább. Félrehúzott szájszájjal bámulta hamvas arcbőrét, óriási, felfelé kunkorodó szempilláit, őszinte, ragaszkodó tekintetét, s a szépen rakott szemöldököket, melyek az épphogy domborodó homlok aljába rajzoltak határt. Határt, ami fölött minden az apjéé, s ami alatt Aman látványosan az anyjéé.

Most nem lehetett megállapítani, hogy hová néz az apja, de a szeme könnyes volt, Aman meg mert volna rá esküdni. Másodszor látja ilyennek. Első alkalommal azt kellett megtanulnia, hogy az apja szeret egyértelmű utasításokat kapni az életére vonatkozóan. Most annyit mondott, hogy *szemmel kell tartani az időt*. Mert az idő őt előbb férfissá tette, majd apává, s végül a gyász-

szal előtérbe tolta benne azt a szunnyadó elvet, hogy a fájdalom megerősít, és ezúttal bebizonyította azt is, hogy érdemes küzdeni, mert minden ellenség legyőzhető.

Amanban azonban frissek voltak az elmúlt hetek élményei, s magában megtoldotta az apja mondatait annyival, csupán nem mellőzhető körülményként, hogy *a jövő egy adott pillanatában úgymint minden küzdőfél megszűnik lélegezni.*

Akkor figyeltek fel arra, hogy mindenki köréjük gyűlt. De nem őket nézték. Tekintetüket egy pontra szegeztek, előre, le a völgybe. Ott álltak a platón a csendben, és körülöttük is mindenki, aki az előbb még helyezkedve zsvajgott. Álltak, a megélt időn túli szellemi állapotban. Nem haladt az idő előre, nem hívta őket magával.

Egyetlen megválaszolható kérdés volt a menet, s mikor a felelet megszületett, az idő, a menettel együtt ismét meglódult, visszanyerte egyenes folyását. A táborvárosig már csak fékezni kellett a kordét.

A táborvároson kívül rekedt ugyan az északi szél, viszont nem volt enni-
való. Aman örült neki, hogy a menetbeli emberek kis körei itt bővültek valamelyest, ráadásul a körök anyagból varázsolt, tömör burkot nyertek. Egy fémvázzal megszilárdított sátorba két-három család is elfért.

Aman vágyai nem teljesültek, nem ültek össze a családfők, hogy fennhangon régi férfilakomákról adomázzassanak. Elementek és elnéztek egymás mellett, mintha súlyos titkot őriznének. Az elvégzett műveletek gyakorlati azonosságán túl egy fölös morranás, vagy mozdulat sem támasztotta alá, hogy ők most egy sorson osztoznának. Mivel Aman a maga gyermeki nézőpontjából ezt nevetségesnek, kiábrándítónak tartotta, úgy döntött, hogy jobb lesz őket magukra hagynia. Sátorbeli hiányával mélyebb értelemben vállal velük közösséget, a hiányával segíti őket férfias játékaikban.

A céltudatosság nyomait azonban odakint sem lelta. Előreejtett vállak, földre szegezett tekintetek mindenfelé. A lábak alig emelkedtek a lépések közben, így egészen úgy tűnt, mintha csúsznának a földön. Aman egyik kutyája tudott így csinálni. A lábai talán bele is olvadtak a földbe, másképp nem tudta volna olyan szorosan szántani a földet a hasával. Így feküdt akkor is, miközben Aman apja agyonverte. A bűne az volt, hogy felborított egy kisasztalt, mikor vendégek voltak a háznál. A tea a vaj sárgáján szaladt gyors, barna patakként, Aman el is gyönyörködött a látványban. Persze, ha tudta volna, mivel jár majd ez a röpke élvezet, mi az ára a gyermeki kárörömmel fűszerezett élménynek, nem kellett volna a mosolyának elrejtésével vesződnie. Sírt volna inkább jó előre.

Az apja egy bottal verte agyon a kutyát, és bár az ütések minden képzeletet felülmúlóan erősek voltak, látszólag nem tört el az állat csontja, s a bot is kirtartott. Valahogy meg kellett volna állítania az apját, mert a karja egyre maga-

sabbra lendült, s ez az állandó, heves le-föl kapkodás, akárha pumpálná, már önkéntelen sikolyokat préselt ki, hívott elő Amanból. A kutyája helyett vonított. A lassan üvegesedő állati szemből olvasta a kottát, s szűkölt, vonított a némán kiszervenvedő állat helyett, hogy egészen beleizzadt.

Nagyapa azt mondta utána az anyjának – hallotta Aman is, azt hitték, már alszik –, hogy az engedékenységet akkor is tudni kell érzékeltetni, ha amúgy nincs meg az emberben. Még egy ilyen túlkapás, és ez a gyerek belehal. És amikor az anyja visszavágott, hogy nem ilyen gyenge az ő fia, a nagyapa fejét billentgetve mondta, hogy hát éppen ez az, hogy *nagyon is erős*, mert másként közbelépett volna.

Ez az emlék most belemart Aman szívébe, mert itt is voltak kutyák, s némelyik egészen hasonlított az övéhez. A kutyák és az emberek is a sátorváros titkait kutatták.

Aman sátorvárosa kész labirintus volt. Puha falak határolta árkokban jártak-keltek az emberek. Aman úgy érezte, hogy ezt nem innen, belülről kell néznie, mert innen valóban nem szép. Ezért ez a kétségbeesett grimasz az emberek arcán. Ez a sátorváros felülről lehet szép. Visszamaszolt hát a hegygerince, ahonnan egy nappal azelőtt utolsót ereszkedtek a kordéval. Szöveget ütött a fejébe, hogy akkor miért nem fedezték fel a sátrak bepötyözté völgy gyönyörű, mértani rendjét, miért nem töltötte el őket az egységesség és befejezettség megnyugtató érzése.

Aman mindig szerette a rendet maga körül. Apja gyakran megdicsérte a szépség iránti érzékéért. Mert az apja számára a rend volt a szépség egyedüli forrása. Aman jó gyerek volt, angyalarcáról csak úgy sugárzott a ragaszkodás, kezdetektől fogva igyekezett tehát a rendet ő is szépnek látni.

A tábor úgy feküdt előtte, mint egy leterített kendő. Volt is anyjának egy ehhez hasonló kendője, melyen mintha kis, rovátkolt kockákat öntöttek volna el. Aman úgy gondolta, hogy ez a tábor anyja kendője, melyen egy-egy sátor csak része a mintának. Az anyjára való vonatkozás, majd a kis, elzárkózó emberi körök nagy mintában való feloldódásának képze Amant végre lecsillapította.

Csak később, anyja unszolására tett kísérletet a gyerekekkel való barátkozásra. A többi gyereket, már amelyik még egészséges volt, Aman gonosznak tartotta. Bár fogalma sem volt arról, hogyan lehet egy gyerek gonosz, azt már megtanulta, hogy ez nem csupán a felnőttek előjoga. Az volt a feltételezése, hogy a gyerek nem olyan, mint az ő pihegő apja a kutyaverés után, akiben a gonoszságnak ugyan még eleven emléke dolgozott, az irányítást azonban már átvette a megbánás. A felnőttekben ez a két dolog mindig valamiféle módon egymás után következik. Sohasem egyenlítődnek ki egyazon érzésben. A gyerekekben a gonoszság és a megbánás természetes egységben él, mert engedmé-

nyekkel bírnak, melyek éppen gyermek voltukból fakadnak. Az engedményeket a felnőttek adják, lenézően, de irigyen is. Aman ezt így gondolta. Ez persze se nem jó, se nem rossz. De annyit biztosan tudott, hogy ezzel a gyerekek világa teljesebb.

Aman szerint csak gonosz ember lehet például durva. Furcsa ellentmondása volt ugyanakkor a gondolkodásának, hogy voltak kivételezett személyek és helyzetek, akiket illetve amelyeket nem illethetett senki a *gonosz* jelzővel. Még ha durva volt, akkor sem. Amikor apja megverte az anyját, és mindenkinek órákig hallgatni kellett a büntetését töltő asszony lázas hüppögését, fel sem merült benne, hogy az apja gonosz tettet követett el. Durva volt, de úgy volt durva, ahogyan kellett. Nem fölöslegesen. A durvaságát életük rendje szabályozta. Aman kíméletlenül következetes volt, mert egy alkalommal anyja ütlegek alatti szenvedését még szépnek is látta.

A táborban garázdálkodó gyerekek durvák voltak és gonoszak. Aman a második nap délutánján azon kapta magát, hogy igen elvékonyodott a határvonal gyermek és felnőtt között. Talán a különös körülmények tették, talán az azonos mozgástér, a piócaként viselkedő szükségszerűségek, de úgy látta, hogy a felnőttek és a gyerekek tettei azonos súlyúakká váltak.

Nem tudta máshogy felfogni azt az esetet, amikor az egyik gyerek a szomszéd sátorban lakó anyától lopott, de úgy, hogy menekülés közben az asszony arcába is belescapott. Másrészt pedig látott felnőtteket, sőt férfiakat is gyermek módjára zokogni. Úgy sírni, hogy nem is fedték el az arcukat. A gyerekek felnőtt módjára, a felnőttek gyermek módjára cselekedtek.

Ahogy Aman ezen gondolkodott, annyit megfejtett, hogy nem egyszerűen ideiglenes cseréről van itt szó. Inkább kiegyenlítődésről. Amint az ő gyermeki szavaival meg tudta fogalmazni, találkoztak egy helyen a tulajdonságok. Egy olyan helyen, ahol mindenki önmagát adhatta, sőt muszáj volt már önmagát adnia. Önmagát. Ami belőle ember, jó és gonosz egyszerre – ezt hozta ki belőlük a tábor. Aman idővel ebben is a rend erejét látta, így rövidesen a jelenség különös varázsát is felfedezte.

Egy olyanféle varázslatot, amivel érdemes kísérletezni is. Mindkét fél, a felnőtt és a gyerek is minduntalan visszakozott, az egyik hamarosan ismét játszott, a másik uralkodott, de csak azért, hogy azután újra és újra elkövesse a kihágást. Ebben a pulzáló helyzetben, amikor az erővonalak – akár a táborban a sátrak fala által rajzolt, napról-napra puhuló utcasorok – veszítettek feszességükből, Aman valamennyire a szülei közötti új szövetség esélyét is ünnepelte.

Csak hogy sok olyasmi is volt a táborban, ami Aman aggodalmát táplálta. Látta az új betegeket. Akik mások voltak, mint azt a betegségről alkotott korábbi, legvadabb elképzelései sejtették.

Függetlenül az egybevetés céljától, Aman két dolog között mindig az azonosítást kereste. Azt a pontot, ahonnan kiindulva elviselhetőbb lesz majd a különbözőségük. Aközött, amit a betegségekről hallott, s amit most látott, nem találta meg ezt a pontot. Ekképp az elképzelés és a tapasztalat különbözősége elviselhetetlenné vált számára.

Aman szórakozásképpen sokszor pergette végig magában a természet által kínált hasonlatokat. Most mégis egyszerű képletbe foglalta élményeit. Amit itt tapasztalt egy-egy haldokló kis test közelében, az egyrészt a csalódottság volt. Egyszerre csalódott a felnőttekben és saját életerejében. Másrészt pedig az elgyengítő rettegés, melyet a valóban mindent elkocsonyasító, tapintatlanul beavatkozó erők nyilvánvaló jelenléte váltott ki.

Amant nem zavarták el a haldoklók közeléből. Nem hoztak helyette döntést. Nem oldották fel illetéktelenségének kegyelemmel felérő hangoztatásával.

A felnőtteknek fel sem tűnt, hogy Aman rendszeres résztvevője lett az úgynevezett utolsó óráknak. Némán ült az elcsendesedő testek mellett, és figyelt. Ha megkérdezik, azt mondta volna, hogy *ezt* a csendet várja. *Ennek* a csendnek a jövetelét figyeli. Amikor csend lesz, úgy érez ismét, mint nagyapja sírjánál. Oldódni látszik a csalódottsága is, s elenyészni az az erő, mely rettegésben tartja.

A beavatkozó erők, Aman szerint, *közvetlenül a halál beállta után, néhány érzékelhető másodpercre békén hagyják a gyászolót.* Amikor ezt az anyjának megpróbálta elmagyarázni, az kinevette.

A fiú nem győzködte az igazáról, biztosan tudta, hogy ez a jelentékeny felfedezése egyszer még a hasznára lesz. Hogy hogyan és mikor, nem tudta, de a táborra kellett csak gondolnia, a sátrak rengetegére, melyek embereket rejtenek, s kétségei elpárologtak.

A rózsaszín hússzelet a tálon csak valóságnak tűnő látszat. A tál üres.

Aman második napja nem evett semmit. A megrakott asztal álma játszott vele. Tisztán látta a koszfoltot, melyet óvatlan anyja ejtett. Gyümölcsíz érzett az ínyén, kelletlenül tologatta a sokféle kenyeret, kedélyjavító teákat kortyolt. Futott volna egyet a ház körül, hogy férjen még bele.

Holdhalat látott a nyílt tengeren, ahol egyszer valóban volt már az apjával, két évvel a menet elindulása előtt. Méteren felüli hús a nyárson – most ennyi volt a hal. Álmában apja kifogta, és Aman nem sajnálta. Egy ilyen lakoma után árulás volt a reggel.

A lábából lassan elszállt az erő. Sokáig üldögélt a sátor előtt. Hallgatta az apját, aki egyelőre ismeretlen szót morzsolt el többször is a fogai között. Dalamából erőt kellett volna merítenie, mert az apjának hatalmában állt csodát tenni, s ez a szó, a szertartásos ismétlődéssel, hívogatása volt valaminek. Amant elbűvölte a hangsor, elszongította az érzékeit, de nem töltötte fel erővel.

Az a játék, hogy *most ennyi van, több nincs, elégedj meg ennyivel* – rosszabb volt, mint gondolta. Úgy volt vele, mint az erővel. Ha kevés van, nagyobb baj, mert nekiindul az ember ugyan, de menthetetlenül elesik. Ettől már az is jobb, ha jártányi ereje sincs. Fekszik akár, vagy üldögél. Nem teszi próbára magát. Meg sem fordul a fejében. Ilyen dolog keveset enni is. A kevés hamar eltűnik. Az is csak hívogatása valaminek, mint apja szájüregében az a hangsor.

Anyja kezének érintéséből viszont jó volt a kevés is. Ezt utólag már pontosan tudta.

Az anyja meghalt. Azt mondta az apja, hogy fertőzés végzett vele. Eltemették, nem messze attól a helytől, ahová Aman felszaladt érkezésük után. Ahonnan a tábor olyan volt, mint anyjának egyik kendője.

Aman azért sírt, mert nem hallotta *azt* a csendet, amelyik nem ismétlődik soha többé. A halál pillanatát követő csendet. Anyja úgy ment el, hogy nem hagyta itt, vagyis bizonyára itt hagyta, de Aman nem hallotta. Nem is láthatta őt, hiába erőltette gyulladásozó szeméit, le volt takarva hátul, a sátor másik végében.

Aman forró párában lebegett, úgy tűnt, nagyon messze van az anyjától, és rengeteg hangot hallott, melyek majd szétvetették a fejét. Újra látta a holdhalat, apja intette, hogy várjon még, forró. A hangok ízekké váltak, és Aman majdnem elmosolyodott, mikor rájött, hogy szinte hallja, szinte látja az ízeket.

Azután az egyik íz valóságosnak bizonyult. Nem volt ugyan forró, de meleg volt, és ízes, jólesően testes. Ledübörgött a nyelőcsövén. A harákolás, hogy meg ne fulladjon, az is igazi volt. A kéz a homlokán szintén. Az apja keze.

Aman egy tágas süllyedéket látott, melybe anyja kendője hullott. A tábor összeomlott, belerogyott ebbe a süllyedékbe. Az emberek körbeállták, olyanok voltak, mint a süllyedék peremére felgyűrődő rögök. Csendben és jókedvűen nézték a pusztulást. Megkönnyebbülést érzett mindenki.

Aman az apjától tudta meg, hogy nagyon beteg volt. A táborba azonban élelem és gyógyszer érkezett. Az anyján már nem segíthettek, de őt sikerült megmenteni.

Aman három nap múlva kíváncsorgott a sírhoz. Megnézte. A jel, hogy ott van lent, Amant az egyik madarának a lábára tett azonosító karikára emlékeztette. Semmi más nem volt ott. Se hang, se íz.

A szomorúság a megkönnyebbülés válaszreakciója volt. Alig egy órányi gyaloglás után a mosolyok eltűntek, mintha nem is lettek volna. Egy kisebb emelkedő után újra lejtett az út, így, mintha a természet intézkedett volna, már nem látszott a tábor.

Indulás előtt már beszéltek, hogy újabb menetek kígyóznak a nyomukban. Aman belegondolt, miként fognak majd megállni egy pillanatra az anyja sírja

mellett. Megrémült a saját látomásától, melyben az asszony maradványai köré már hatalmasra duzzadt temetőt kerítettek a végeláthatatlan sorban áramló nyomorultak.

Apja mindenét pénzzé tette. Eladogatta mindazt, ami a holmijukból megmaradt. A szóbeszéd szerint egy héten belül elérhetik a várost, ahol befogadják őket. Ott inkább pénzre lesz szükség, mint kacatokra. Jó áron elkelt a kordé is. Az apja hátára vetett batyuban némi ruhanemű és élelem mellett bújtak meg a rongyokba bugyolált papírpénz gurigák.

Aman már tudott a saját lábán is járni. Időnként elbizonytalanodott, apja ilyenkor felajánlotta, hogy viszi egy darabon. A fiú, lelkes erőfeszítéssel anyagi arcán, önérzetesen elutasította, s csak annyit fűzött hozzá, hogy köszöni. Ennyit beszéltek az első napon. Köszönettel vett, de elutasított felajánlások apa és fia között, szikár mondatok, melyek legalább annyira szóltak a kívüllagnak, mint a megmaradt társnak. Mindketten a látszat ellen védekeztek, az apa az árvaság, a fiú a gyengeség látszata ellen.

Az eseménytelen út végén valóban ott volt a város. Furcsa volt, hogy milyen könnyed, csengő hangja van annak az embernek, aki a tépett fákkal takarózó első házak oldalában fogadta őket. Aman hiába összpontosított, nem tudott mást kihántani a szavaiból, csupán annyit, hogy vége. Vége az ő nagy menetelésüknek.

Később elvárásokról is szóltak. Igényekről és normákról. Aman azon lepődött meg a legjobban, hogy a család, ahová beköltöztették őket, bűnrészességről beszélt, amelynek terhét az apja levetette a válláról. Levetette és otthagya abban a városban, amelyet Aman imádott, ahonnan ilyen messzire jöttek, halottaikat is elhagyva.

A továbbiakban azonban ahelyett, hogy közösen a lélek tisztasága fölött örvendeztek volna, érezhetően megváltozott a hangulat. Az egyik pillanatban még zengett a vendéglátó hangja, nem sokkal később pedig már suttogott. Sőt, inkább sziszegett.

Amant a sírás kerülgette. Nem lehetett félreérteni, hogy a hirtelen sorjázni kezdő elvárások közt a leghangsúlyosabb a megalázkodás szükségességére figyelmeztetett. Hogyan keveredhetett ebbe a beszélgetésbe a leplezetlen gyűlölködés, semmiképpen sem értette. Aman apja fintorából is a tanácsstalanságot olvasta ki.

Visszahúzódva szobájukba kimondatlanul is tudták mindketten: egyedül abban bízhatnak, hogy a vendéglátójukban tartós lesz a leereszkedés vágya.

Másnap, belenyugodva apjának ijedt visszahúzódásába, Aman sok mindent tisztábban látott. Felemás fogadtatásuk a városban logikus folytatása lett annak a történetnek, amely a szülőföldjén kezdődött el. Ez a lopva szövődő történet,

így visszatekintve, olyan volt, mint egy lassan emelkedő hófokú mondat. Mihelyst a jelentésteli mondatrészekhez értek, már ordítottak. Az apja például, akinek veszett dühe emberi mércével aligha volt mérhető, mikor bátyja bebörtönzésének hírért vette.

És a történet így bontakozott ki, a burjánzó hangzavarban. A tanulságai is könnyen levonhatók voltak. Ahogy a nagyapja mondta, *nem lehet túl sokféle-képpen gondolkozni egy erőteljesen felénk lendülő kézről.*

Két várost számtalan dolog alapján meg lehet különböztetni. Mindegyiknek kiterjedése van és értelme, de mindig másképpen. Ezért mindegyiket meg kell fejteni. Fel kell mérni az égtájak szerint, majd bele kell merülni.

Aman új lakóhelyükön is hangokat és ízeket keresett. Közös pontot, amelyből kiindulva elviselhetőbb lesz majd a különbözőség.

Nyújtsd ki a karodat, és nézd meg, hogy mit érintettél meg. Újra csak nagyapa szavai. Anyja azt mondta, hogy ezzel az öreg érdeklődővé akarja nevelni, de ő ezt nem így szeretné, teljesen fölösleges nyúlkálni, azért van nyelve az embernek, hogy kérdezzen. A nagyapja, amikor ezt hallotta, sejtelmesen mosolygott.

Aman – szíve szerint – most a nagyapja igazára hajlott, menni akart, mint egy megszállott, hiába kérdezte csúfolódva az apja, hogy nem ment-e már eleget. Volt benne, mármint Amanban, egy hely, amelyet utcák rajzolatával kellett kitölteni. Nem volt nyugta, míg ezt nem végezte el. Szerette a könnyen átlátható rendben egymásba fonódó utcákat, melyek ugyancsak örültek a fiúnak, mert neki koszosan is szépek voltak.

Amikor az apjával a tenger felé utaztak, sok városon mentek keresztül. Játékból mindegyikben megjelölt egy helyet, ahonnan – gondolta – egyszer majd felderíti a végpontokat, lépteivel egyeneseket feszít ki a városszélig, míg csak a számtalan nekiindulásból hálót nem sző a megbecsült áldozatra, új városára. Ezen a hálón azután ő, mint egy olyan pók, amely ismeri lehetőségeit, csendesen elüldögél.

Aman elnézte a város forgatagát. A forróság és a por miatt már látszott, hogy nehezebb lesz megszeretnie. Beljebb parkosított területeket is talált ugyan, szép, magas épületekkel, nyugodt, egyenletes léptű, tiszta, túlsúlyos emberekkel. A lakosság számottevő része azonban szaladt, izzadt, ordított.

Bizonyos vízi állatok halivadékkal táplálkoznak, és bekapkodják az ezernyi apró áldozatot. Bizonyos városok ezernyi embert kell, hogy megemésszenek, különben a bennük végbemenő áramlás sebessége megváltozik, szervezetükben felborul az egyensúly, s többé már nehezen találnak magukra.

Az Aman által eddig megismert városok e tekintetben kiváló állapotnak örvendtek. Az egyes kerületekbe több ember kellett, másokba kevesebb. Ezt a törvényt itt is mindenki ismerte, és tudomásul vette.

Mondták neki, hogy idővel hazamehetnek majd. Aman ezért még könnyebben akarta megszeretni ezt a várost. Áldozatok nélkül, örömmel, hisz ez az a hely, ahol megfordulnak. Ahonnan visszafelé vezet az út.

Aman elképzelte, mi várja majd otthon. A szomszédjukban álló házak talán fel lesznek dülva. A sajátjukat nem tudta így elképzelni. Az utcán lehetnek majd halottak, de azokat kiviszik a temetőbe, s ha az betelik, majd nyitnak egy újat. Amúgy is nyitni kell, hiszen azokat, akik idegenben haltak meg, bizonyára hazaviszik majd.

Apja azt mondta, hogy a történetek után már nem lehet ugyanúgy játszaniuk, mint eddig, nekik, gyermekeknek sem. Új, szokatlan kötelességeik lesznek, amelyekkel nem férnek össze a játszó gyermekek győztesről és vesztesről alkotott, a véglegesség képzetét nélkülöző elképzelései. De ha másképpen is fognak játszani, a házukban, a hazájukban fogják azt tenni. Rendet raknak majd, ahogy Aman a szobájában szokott.

Ezt a várost tehát, ahol ők majd megfordulnak, és ahonnan az útjuk visszafelé vezet, szeretnie kell. Erőlködniie fölösleges. Amerre csak rőtta az utcákat, rend volt. A zajos emésztés zajlott. Ámde ahogyan otthon is megbomlott a rend, úgy itt is felbomolhat. Aman nem akarta elhinni, hogy ez megtörténhet.

A hatalmas tömegből hamarosan ki tudta szűrni azokat, akik az első estén megdobálták csoportjuk néhány elcsigázott tagját. Nem pontosan az akkor dobálókat, természetesen, hisz arcokat nem láthatott tisztán, de hozzájuk hasonlókat. Ugyanolyan színű, ijesztő ruhába bújt, lábbeli nélküli alakokat.

Kiváltak a tömegből, és körülvették. Aman a hátát egy falnak vetette, körülötte így félkörbe sorakozhattak fel a fiúk. Alig lehettek idősebbek tőle.

Villámgyorsan szétnézett, de a zörögve-csattogva torlódó sokaság megformálatlan massa volt, hullámozott, akár a tenger. Senki sem figyelt fel az ő kis szigetükön lezajló eseményekre.

Aman megjed, hogy ezeknek a gyerekeknek miféle játékaik vannak még ebben a rendezett életet élő városban is. Mert nem gondolhatott másra, csak arra, hogy meg fogják verni. Most azért fognak ütni, amiért a vendéglátójuk kedélye tegnap este olyan váratlanul megváltozott. Ugyanaz lesz az ok.

Apja az ágyban úgy hívta ezt, hogy *gyanakvás*. De később, már majdnem félálomban, miközben Aman döbbenet figyelte, hogy rázkódik a válla, azt is mondta még, hogy miért nem tanultunk az apáinktól. Olyan keserűen mondta ezt, hogy Aman már sírni is képtelen volt. Csak megfogta a rázkódó vállat, amennyire tőle tellett, erősen, és magában imádkozott, hogy ezentúl semmit el ne felejtessen, amit az apja mond neki.

Arra azonban nem taníthatta meg senki Amant, hogy mit kezdjen hat begőzölt suhancal. Már az első ütés úgy találta el őt, hogy megroggyant, a másodikra pedig hanyatt vágódott. A földön egy kő hevert, úgy ökölnyi. Aman

feje jókorát koppant rajta. A szeme felakadt. A suhancok megilletődve, diadal-
érzés nélkül szétugrottak.

Ez a véletlen, a kővel, már majdnem olyan, mintha nem is történt volna
meg. A haladás, a nagy elmék ellenében, létrehoz ehhez fogható véletleneket.
A megannyi lehetséges ésszerű változatból, melyek a maguk helyén mindig
fontosak, nem tudott az élet válogatni. Aman ilyen kisszerű véget ért.

Angyali vonásait legbehatóbb bírója rendezte el, mégpedig úgy, hogy az ar-
cáról lefutó pír a körülötte állókét borította lángba.

Ez a halál olyan volt, hogy utána mindenki, még a beavatatlanok is úgy
éreztek, hogy bocsánatot kell kérniük. Mindegy hogyan, kitől.

Az emberek azonban nem kérhetnek mindig, mindenkitől bocsánatot. Az-
zal az egyetlen, néma, halál utáni pillanattal, melyet Aman annyira szeretett,
a megbánásra és megbocsátásra való igény is elenyészett.

